

ВІДГУК
на дисертаційне дослідження Ємчури Наталії Романівни
«НЕОЛОГІЗАЦІЯ ЧЕСЬКОЇ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ
КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ»,
представлене у спеціалізовану вчену раду К 35.051.23
на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук за спеціальністю 10.02.03 – слов'янські мови
(Львів, 2015. – 199 с.)

Суспільно-політичні зрушення, перетворення в економічній та юридичній системі, важливі зміни в державному та культурному житті Чеської Республіки протягом 90-х років ХХ – початку ХХІ століть позначилися, безперечно, і на лексико-семантичному рівні мови. З огляду на те, що словниковий склад сучасної чеської мови інтенсивно поповнюється новими словами, розвивається семантична структура наявних уже лексем, в останні роки помітне дедалі більше зацікавлення лінгвістів проблемами неологізмів. Однак комплексного дослідження процесу неологізації чеської суспільно-політичної лексики дотепер немає не лише в українській богоемістиці, а й у чеському мовознавстві. Саме тому тема, обрана Наталією Романівною Ємчуорою, є актуальною, дослідження інновацій є завжди важливим і необхідним, воно відображає динаміку розвитку лексико-семантичної системи мови на синхронному зразі. Вибір нових лексичних одиниць як об'єкта дисертаційного дослідження свідчить про глибоке розуміння молодою дослідницею сучасних мовотворчих процесів.

Новизна дисертації полягає в тому, що вперше в українській славістиці подано всебічний аналіз суспільно-політичних неологізмів кінця ХХ – початку ХХІ століть з погляду їхньої семантики, особливостей творення та функціонування в сучасному медіа-просторі; виявлено найпродуктивніші способи появи словотвірних інновацій та визначено основні типи семантичних модифікацій; простежено функціонування нового фактичного матеріалу в текстах Чеського національного корпусу. У роботі набули подальшого розвитку

певні теоретичні питання (проблеми типології неологізаційних процесів, визначення поняття «неологізм» у сучасному слов'янському мовознавстві тощо) та методологічні засади вивчення інноваційної лексики.

Формулювання мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження не викликає заперечень. Наукову достовірність отриманих результатів підтверджує багата джерельна база, зокрема словники нових слів, електронна база даних неологічного матеріалу та газетно-публіцистичні тексти кінця ХХ – початку ХХІ століть (періодичні видання та тексти національного корпусу). Залучення словникового і функціонального мовного матеріалу (понад 1900 лексем) дає змогу дисертантці зробити власні спостереження, цікаві та ґрунтовні висновки.

Детально описане теоретико-методологічне підґрунтя дослідження, в основі якого поєднання структурного та комунікативно-прагматичного підходів з використанням методик компонентного аналізу та безпосередніх складників, а також методу контекстуально-семантичного аналізу, суцільної вибірки, порівняння, описового методу та елементів кількісного аналізу. Застосування значної кількості методів свідчить про те, що Наталія Романівна добре володіє методикою лінгвістичного аналізу.

Не викликає сумніву теоретичне та практичне значення дисертаційної роботи, її матеріали можуть бути використані у лексикографічній практиці (словники новотворів, перекладні словники), у підготовці спецкурсів з лексикології, культури мовлення на відділеннях славістики філологічних факультетів.

Системному та глибокому висвітленню досліджуваної теми сприяє і логічна структура дисертації, яка складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Робота також містить чотири цікаві додатки.

У першому розділі «Теоретико-методологічні аспекти дослідження неологізмів у слов'янському мовознавстві» описано процес неологізації, з'ясовано основні поняття неології та засади визначення неологізмів. Тут хотілося б відзначити хороший теоретико-методологічний рівень дисертації.

Н. Р. Ємчура детально проаналізувала, як у межах чеської та певною мірою світової лінгвістики розвивалися проблеми неології. Грунтовний огляд літератури засвідчує теоретичну компетентність здобувача. Попри глибокий аналіз теоретичних напрацювань із вказаної тематики, наукову цінність мають і визначена авторкою типологія неологізаційних процесів та виділені основні критерії зарахування мовних одиниць до неологізмів. Дисертантка чітко описує використання кожного із методів дослідження новотворів.

Другий розділ «Семантична характеристика чеських неологізмів суспільно-політичної сфери» присвячено аналізові досліджуваних лексем з погляду семантики. Авторка описує інноваційні процеси в чеській суспільно-політичній лексиці, визначає зовнішні й внутрішні чинники появи неолексем, виділяє тематичні групи неологізмів, пов'язуючи їх з сучасними суспільно-політичними процесами як у самій Чехії, так і за кордоном.

Важливим, на наше переконання, є третій розділ пропонованої дисертації «Основні способи творення чеських суспільно-політичних неологізмів», у якому Н. Р. Ємчура виокремлює словотвірні інновації, різні за частиномовною належністю (нові іменники, прикметники, дієслова та прислівники), і семантичні неологізми, утворені в результаті трансформацій у значенневій структурі слова. Вважаємо доречним також виділення семантичних груп у межах субстантивних новотворів.

Заслуговує на увагу та частина цього розділу, у якому дисертантка розкриває словотвірний потенціал твірних основ та наводить цікаві приклади відантропонімних номінацій. Важливо, що для визначення нових значень, експресивно-оцінної конотації дисертантка подає контексти вживання аналізованих лексем суспільно-політичної сфери в друкованих чи електронних виданнях.

Не підлягає сумніву той факт, що комплексне вивчення лексико-семантичних інновацій неможливе без урахування їхніх функціональних особливостей. Саме тому особливий інтерес викликає четвертий розділ дисертації – «Функціонування нових суспільно-політичних лексем у сучасній чеській мові», у якому розглянуто вживання неологізмів у текстах мас-медій,

виявлено процеси актуалізації і конотативної переорієнтації лексики, простежено функціонування вибраних неолексем у корпусних текстах. Дослідниця присвячує окрему увагу аналізові та тлумаченню новотворів відомих чеських політичних та громадських діячів, що розкриває їх не тільки як політиків, але і як «творців мови». Також у роботі здійснено кількісний аналіз вживання нових найменувань, відібраних зі словника неологізмів, у текстах різних років Чеського національного корпусу. На основі підрахунків авторка зробила власні висновки про засвоєння новотворів у мові чехів.

Обґрунтовані та переконливі висновки, як після кожного розділу, так і загальні, відповідають визначенім меті й завданням наукової розвідки та свідчать про фаховий аналіз проблеми.

Цінності роботи, безперечно, додає великий ілюстративний матеріал, ілюстрації з мас-медійних текстів, а також кількісні підрахунки та інформативні уточнювальні доповнення (діаграми, графіки, таблиці), в яких вказано кількісне співвідношення різних інновацій суспільно-політичної сфери.

Список використаних джерел, який містить спеціальну літературу та джерела ілюстративного матеріалу, свідчить про те, що Н. Р. Ємчура ретельно опрацювала найновіші дослідження вітчизняних і зарубіжних мовознавців, зокрема чеських, словацьких, польських, російських, болгарських, англійських та інших дослідників. Джерельною базою стали вибірки з різноманітних чеських друкованих видань й електронних ресурсів.

Результати наукового дослідження мають достатню апробацію, що засвідчують шість публікацій, пов'язаних з темою дисертації, дві з яких вийшли друком у закордонних збірниках. Теоретичні та практичні положення апробовані на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях і семінарах.

Автореферат повністю відображає зміст дисертації.

Високо оцінюючи оригінальне, цілісне і цілком самостійне дослідження Н.Р.Ємчури, з обов'язку рецензента висловлюю такі зауваження-побажання:

1. Описуючи джерельну базу дослідження, на нашу думку, варто було б дати детальнішу інформацію про джерела ілюстративного матеріалу, наприклад, процентне співвідношення прикладів, вибраних з лексикографічних праць, електронних баз, газетно-журнальної публіцистики, інтернет-ресурсів тощо.
2. З висловленою рекомендацією тісно пов'язана і наступна: можна подати у додатку до кандидатської дисертації приклади неологізмів, які не були зафіковані у словниках та зібрані самою авторкою. Це б зробило роботу Н. Р. Ємчури ще цікавішою і доступною для інших дослідників.
3. На нашу думку, в III розділі рецензованої дисертації варто було б детальніше подати теоретичні засади словотвору, зокрема завдяки поглядам представника львівської школи дериватології І.І. Ковалика, відповідно до окресленої теми та актуалізованих у роботі аспектів. Це значно б збагатило теоретичний апарат дослідження.

Однак вищезгадані зауваження та побажання носять рекомендаційний характер і не впливають загалом на зміст дисертації – ґрунтовного, аргументованого дослідження, виконаного згідно з сучасними вимогами, які висуваються до таких наукових праць.

Таким чином, усе це дає нам підстави стверджувати, що подана до захисту дисертація «Неологізація чеської суспільно-політичної лексики кінця ХХ – початку ХXI століття» є самостійним науковим дослідженням і повністю відповідає вимогам ДАК України, а її авторка – Наталія Романівна Ємчур заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.03 – слов'янські мови.

Офіційний опонент –
кандидат філологічних наук, професор
завідувач кафедри слов'янської філології
Інституту філології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

“ 10 ” листопада 2015 р.